

enhancing two-circuit mechanism of recipient-donor interaction between systems, appears stable in space and time. Accordingly, the structure of any long-term economic system can be distinguished into four subsystems of defined types.

The results of the analysis suggest stability as more comprehensive, generalizing concept than all the others. However, other concepts may be based for determining the stability in the context of neosystemic economic theory. Particularly, balance and stability partially determine the sustainability of the system - respectively in time and space; stationarity and reliability characterize the mechanism of formation of the sustainability; predictability is the result of its implementation. The expediency of further development of the concept of economic sustainability in the context of new theory is substantiated on this basis.

Keywords: economic sustainability, economic balance, economic stability, economic stationarity, economic reliability, economic predictability.

УДК 330.64

Лазоренко Л.В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту
Державного університету телекомунікацій

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ЗВ'ЯЗКУ

У статті розглянуто суть та основні види розвитку. Охарактеризовано соціальний, економічний та екологічний розвиток. Проаналізовано найбільш відомі тлумачення соціально-економічного розвитку підприємства. Розкрито основні складники соціально-економічного розвитку підприємств зв'язку. Визначено характерні риси та проблеми розвитку підприємств зв'язку. Розкрито залежність соціально-економічного розвитку підприємств зв'язку від технологічного та соціального складників їхньої діяльності. Наведено приклад соціально спрямованих послуг окремих операторів мобільного зв'язку та визначено їх вплив на розвиток компанії.

Ключові слова: підприємства зв'язку, соціально-економічний розвиток, стратегії розвитку, послуги, концепція, категорія, ресурси, інфраструктура.

В статье рассмотрены суть и основные виды развития. Дана характеристика социальному, економічному та екологічному розвитку. Проаналізовані найбільш відомі визначення соціально-економічного розвитку підприємств зв'язку. Розкриті основні складові соціально-економічного розвитку підприємств зв'язку. Визначені характерні риси та проблеми розвитку підприємств зв'язку. Розкрито залежність соціально-економічного розвитку підприємств зв'язку від технологічної та соціальної складових їхньої діяльності. Приведено приклад соціально спрямованих послуг окремих операторів мобільної зв'язку та визначено їх вплив на розвиток компанії.

Ключевые слова: предприятия связи, социально-экономическое развитие, стратегии развития, услуги, концепция, категория, ресурсы, инфраструктура.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку економіки вимагає від підприємств підвищення ефективності діяльності, конкурентоспроможності товарів і послуг на основі впровадження сучасних інноваційних технологій, ведення ефективної соціальної політики та постійного вдосконалення систем господарювання та управління. Соціально-економічний розвиток будь-якого підприємства є невід'ємною умовою його успішного функціонування. Це

питання є актуальним як для компаній, що тільки почали своє існування, так і для тих, що давно функціонують на ринку. Особливо важливим є соціально-економічний розвиток для підприємств зв'язку, оскільки їхня діяльність спрямована виключно на забезпечення соціальних благ населення та бізнес-структур, які, своєю чергою, формують економічний добробут цих компаній.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сутність соціально-економічного розвитку під-

приємства досліджувалася такими вченими, як: Залуцький В.П., Афанасьєва Н.В., Рогожин В.Д., Рудика В.І., Шумпетер Й., Воронкова А.Е., Долішній М.І., Злупко С.М., Качмарик Я.Д., Хуткий Р.І., Мельник В.Г., Фещур Р.В., Тимощук М.Р., Тюха І.В. та ін. Нині важливо визначити необхідність соціально-економічного розвитку підприємства для забезпечення його ефективного функціонування.

Мета статті. Метою дослідження є аналіз основних тлумачень соціально-економічного розвитку підприємства, визначення його складників та впливу соціально спрямованої діяльності підприємств зв'язку на їх економічний розвиток.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток підприємства означає якісні зміни та оновлення його господарської системи та організаційної структури, підвищення ефективності функціонування на основі вдосконалення техніки, технології та організації праці в усіх структурних підрозділах, підвищення якості продукції та послуг, що ним надаються [1].

Залуцький В.П. розрізняє три форми розвитку: ринковий розвиток, який відображає процес розширення кола споживачів, клієнтури; організаційний розвиток, що відображає процес розвитку індивідуума, груп, сфер відповідальності, систем управління, ініціатив тощо; діловий розвиток – спрямування ресурсів туди, де вони мають забезпечити максимальну конкурентоспроможність протягом максимально великого терміну часу [2, с. 164].

Афанасьєва Н.В., Рогожин В.Д., Рудика В.І. виділяють три головних напрями розвитку: збільшення масштабів споживання економічних ресурсів – кількісний аспект; зміни в складі елементів і їхніх комбінацій – структурний аспект; зрушення у споживчих характеристиках елементів, в їхній індивідуальній та інтегральній корисності – якісний аспект [3, с. 324].

Можливі стратегії розвитку підприємства лежать у дуже широкому діапазоні [4]:

1. Інтенсивне зростання і збільшення продажів. Реалізація стратегії інтенсивного зростання пов'язана з послідовним здійсненням декількох фаз, що відрізняються різними методами управління підприємством.

2. Розвиток продукту. Характеристики розробленого продукту збігаються з вимогами ринку, отже, продукт необхідно вдосконалювати, пристосовувавши до потреб.

3. Розвиток ринку. Ринок не обізнаний про якість нового товару, існують нові, раніше не охоплені, але потенційно цікаві сегменти ринку.

4. Диверсифікація. Необхідність проведення диверсифікації викликана проблемами, що є наслідком несподіваних змін у зовнішньому

середовищі, коли підприємство вимушене поспішно змінювати ринкову стратегію, почати здійснювати новий вид діяльності, виробництво нових видів продукції, змінювати спрямованість інвестиційної діяльності. Головне завдання диверсифікації – підвищити стійкість підприємства за рахунок можливості маневру ресурсами.

5. Інтеграція: горизонтальна інтеграція, об'єднання між конкурентами; вертикальна інтеграція, об'єднання по ланцюжку «виробник – споживач».

Вагомий внесок у становлення теорії економічного розвитку здійснив Й. Шумпетер [5, с. 284]. Його концепція включає п'ять різних підходів до розуміння поняття:

1. Створення нового товару, з яким споживачі ще не знайомі, або надання нової якісної характеристики.

2. Створення нового методу виробництва, який ще не випробовувався в даній сфері виробництва, який не обов'язково ґрунтується на новому науковому відкритті і може бути представлений новою формою товару.

3. Відкриття нового ринку, але такого, на якому дана промисловість ще не функціонувала.

4. Знаходження нового джерела факторів виробництва незалежно від його буття раніше або створення заново.

5. Створення нової організації галузі, наприклад досягнення монополії або ліквідація монопольної позиції.

Досліджуючи категорію «економічний розвиток підприємства» варто зазначити, що підходи науковців загалом доцільно розділити на дві групи [6]:

1) ті, що більше враховують екстенсивні фактори розвитку (збільшення чисельності зайнятих; збільшення фізичного обсягу капіталу);

2) ті, які суттєвішими вважають інтенсивні фактори (технологічний прогрес; рівень освіти та професійної підготовки кадрів; економія за рахунок зростання масштабу виробництва; покращення розподілу ресурсів; законодавчі, інституційні та інші фактори).

Концепція соціально-економічного розвитку з'явилася в результаті об'єднання трьох основних точок зору: економічної, соціальної та екологічної [6].

Економічний складник концепції розвитку заснований на теорії максимального потоку сукупного доходу.

Соціальний складник розвитку орієнтований на людину і спрямований на збереження стабільності соціальних і культурних систем.

З екологічної точки зору сталий розвиток має забезпечити цілісність біологічних і фізичних природних систем.

Із розвитком економіки стає актуальним і важливим визначення соціально-економічного розвитку підприємства. Про доцільність соціально-економічного підходу до розгляду підприємств говорять нині чимало науковців та практиків, пов'язаних безпосередньо з управлінням підприємством. Учені розглядають соціально-економічний розвиток підприємства аналогічно до макроекономічного рівня.

Розглянемо декілька визначень соціально-економічного розвитку підприємства, запропонованого провідними вченими.

Воронкова А.Е. під соціально-економічним розвитком розуміє характеристику динамічного стану підприємства, зумовлену цілями його функціонування та розвитку, а також феномен життя суспільства, який визначає «систему координат», в якому воно здійснює свою життєдіяльність [7, с. 246].

Долішній М.І. та Злупко С.М. визначають соціально-економічний розвиток підприємства як здатність працівників підприємства пізнавати та створювати можливості, інтегруючи в просторі та часі процеси трансформації всіх видів ресурсів для виробництва матеріальних благ та послуг, об'єднання можливостей та процеси їх реалізації [8, с. 92].

Качмарик Я.Д. та Хуткий Р.І. розглядають соціально-економічний розвиток як цілісну сукупність взаємопов'язаних і взаємодіючих соціальних і економічних інститутів (суб'єктів) і відносин щодо розподілу і споживання матеріальних і нематеріальних ресурсів, виробництва, розподілу, обміну та споживання товарів і послуг [9, с. 142].

Мельник В.Г. уважає, що соціально-економічний розвиток трактується як сукупність усіх наявних у його межах ресурсів – матеріальних і духовних, природних і трудових, як тих, що вже залучені в процеси суспільного виробництва і соціального розвитку, так і тих ресурсів, які можуть бути реалізовані та використані для зміцнення соціально-політичної стабільності, які будуть сприяти підвищенню рівня якості життя населення, зростанню ефективності галузей народного господарства [6].

Фещур Р.В. та Тимошук М.Р. розкривають сутність соціально-економічного розвитку як здатність забезпечувати довгострокове функціонування та досягнення стратегічних цілей на основі використання системи наявних ресурсів [10, с. 136].

Своєю чергою, Тюха І.В. сформулював таке визначення соціально-економічного розвитку підприємства: це необоротна, спрямована, закономірна зміна економічного становища та соціальної інфраструктури господарюючого суб'єкта, у результаті якої орга-

нізація переходить до принципово нового якісного стану [6].

Римкіна М. дала таке визначення соціально-економічного розвитку підприємства: це безперервний процес постійного вдосконалення позитивних якісних змін, нововведень у виробничому процесі, продукції, послугах, управлінні організацією за ефективного використання наявних фінансових, трудових, матеріальних, природних ресурсів, спрямований на зростання інтересів та задоволення потреб колективу та підвищення конкурентоспроможності підприємства у цілому [11, с. 443].

При цьому необхідно враховувати соціальні аспекти розвитку підприємства як визначальні фактори під час формування цінностей організації, а економічні аспекти – як стрижневі фактори для вдосконалення системи в цілому [11, с. 443].

Запасна Л.С. визначає соціально-економічний розвиток підприємства як незворотну, спрямовану та закономірну зміну системи на підставі реалізації властивих механізмів самоорганізації [12].

Надтонка Т.Б. та Амельницька О.В. розкривають суть соціально-економічного розвитку підприємства як якісні зміни в господарській діяльності підприємства, що призводять до появи принципово нових зрушень у його соціально-економічному становищі [13].

Кожне із цих визначень підкреслює те, що соціально-економічний розвиток підприємства є доволі складним процесом. До характерних рис розвитку підприємств можна віднести фінансову стабільність, збільшення обсягів виробництва та збуту, зростання економічної ефективності використання ресурсів підприємства, наявність комфортних та безпечних умов праці персоналу та його соціальну захищеність. Протилежними формами розвитку суспільства є поняття прогресу та регресу. Прогресивні періоди розвитку суспільства, держави або підприємства змінюються регресивними явищами [14, с. 143].

Однією з проблем розвитку є наявність протиріч між комерційними інтересами підприємства на ринку та інтересами соціального розвитку працівників. До таких проблем можна віднести потребу у витратах для забезпечення соціального розвитку підприємства. Ці витрати необхідно розглядати у взаємодії всіх складників потенціалу підприємства, тому ці кошти можна розглядати як необхідні інвестиції для забезпечення розвитку підприємства. Від якості трудових ресурсів залежить ефективність використання матеріальних ресурсів підприємства. Своєю чергою, соціальний розвиток підприємства передбачає забезпечення

оплати, охорони праці, соціальний захист працівників, а також підготовку кадрів. Економічна та соціальна сфери тісно пов'язані між собою, тому важелі їх розвитку мають бути узгодженими [14, с. 143].

Що стосується діяльності підприємств зв'язку, то їх соціально-економічний розвиток повинен базуватися на постійному моніторингу ринку послуг зв'язку та вдосконаленні їх технологічного складника, без якого подальше існування таких підприємств неможливо. Крім того, не слід залишати поза увагою і виключно соціальний складник, яка забезпечує постійне підвищення ефективності діяльності підприємств даної галузі. Передусім мова йде про відповідні послуги, які б забезпечували основні соціальні блага населення і без яких нинішнє суспільство обійтися не може.

До таких послуг належать відповідні тарифи на послуги мобільного та стаціонарного зв'язку, доступ до Інтернету в закладах соціального забезпечення та місцях загального призначення, відповідні тарифи на послуги радіозв'язку і телебачення. Прикладом такого соціально спрямованого тарифу в компанії «МТС Україна» є тариф «Просто Супер», вартість якого становить 70 грн. на місяць і передбачає безлімітні дзвінки в мережі; 1 Гб Інтернету 2G та 3G; 30 хв. дзвінків на інші мережі по Україні; 100 SMS та MMS по Україні; вигідні умови дзвінків в інші країни завдяки послугі «0 за кордон», діючої лише для абонентів приватного контракту. Також послуга Vodafone TV

доступна як у телефоні та планшеті, так і для комп'ютера та телевізора. До речі, у листопаді 2016 р. «Київстар» першим запустив тарифи, які об'єднують мобільний зв'язок, Інтернет і ТБ [15].

Звичайно, можна перераховувати подібні послуги як для «МТС Україна», так і для інших компаній, але головними умовами такої діяльності є доступність вартості тарифу і максимальне об'єднання можливостей, закладених у тій чи іншій послугі. Саме це привабить нових клієнтів, сприятиме соціальному розвитку і, як наслідок, економічному зростанню підприємства, розширенню його можливостей, зміцненню позицій на ринку та підвищенню конкурентоспроможності.

Висновки. Підводячи підсумок щодо сутності та важливості соціально-економічного розвитку підприємства, слід зазначити, що для підприємств зв'язку найбільше підходить тлумачення, запропоноване Воронковою А.Е, тому що саме вона наголошує на взаємозалежності діяльності підприємства та «життя суспільства», що надзвичайно важливою є для підприємств даної галузі. Існування компаній досліджуваної сфери тісно пов'язане з потребами суспільства та його платоспроможністю. Розвиток підприємств зв'язку найбільше залежить від соціального складника їх діяльності на відміну від підприємств інших галузей, тому головне завдання цих компаній полягає у забезпеченні суспільства необхідними доступними послугами відповідної якості, що, своєю чергою, сприятиме їх економічному зростанню.

Список використаних джерел:

1. Бондар Н.М. Сучасні тенденції розвитку підприємств / Н.М. Бондар [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://business-consultant.com.ua/publicaciiub101.html>.
2. Залуцький В.П. Сутність соціально-економічного розвитку машинобудівних підприємств: методи та принципи їх забезпечення / В.П. Залуцький // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.11. – С. 163–169.
3. Економічний енциклопедичний словник : у 2-х т. Т. 2 / За ред. С.В. Мочерного. – Львів : Світ, 2006. – 568 с.
4. Дакус А.В. Сімченко Н.О. Економічний розвиток підприємства: сутність та визначення / А.В. Дакус, Н.О. Сімченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://probl-economy.kpi.ua/pdf/2012-3.pdf>.
5. Шумпетер Й.А. Теория экономического развития / Й.А. Шумпетер. – М. : Прогресс, 1982. – 401 с.
6. Тюха І.В. Соціально-економічний розвиток підприємства: сутність та видові прояви / І.В. Тюха // Ефективна економіка. – 2012. – № 6. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=1195>.
7. Воронкова А.Э. Организационное обеспечение поддержания и повышения конкурентоспособности предприятия / А.Э. Воронкова // Прометей : региональный сборник научных трудов по экономике. – Донецк : Китис, 1999. – 376 с.
8. Трудовий потенціал, зайнятість і ринок праці / М.І. Долішній [та ін.]. – Львів, 1997. – 189 с.
9. Качмарик Я.Д., Хуткий Р.І. Ефективність формування фінансових ресурсів підприємства / Я.Д. Качмарик, Р.І. Хуткий // Фінанси України. – 1999. – № 10. – С. 139–144.
10. Фещур Р.В., Тимошук М.Р. Управління соціально-економічним розвитком машинобудівних підприємств / Р.В. Фещур, М.Р. Тимошук ; Нац. ун-т «Львівська політехніка», Ун-т банківської справи НБУ. – 2010. – № 657 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/687/1/20.pdf>.

11. Римкіна М. Дефініція катеорії «соціально-економічний розвиток підприємства» / М. Римкіна // Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2014. – № 1(28). – С. 440–453.
12. Запасна Л.С. Економічна сутність розвитку підприємства / Л.С. Запасна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://masters.donntu.edu.ua/2011/iem/bashkevich/library/tez8.htm>.
13. Надтонка Т.Б., Амеліницька О.В. Соціально-економічний розвиток підприємства: актуальність і проблеми дослідження / Т.Б. Надтонка, О.В. Амеліницька [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.donntu.edu.ua/>.
14. Севастьянов Р.В., Родіонова І.О. Особливості соціально-економічного розвитку підприємств у сучасних умовах господарювання / Р.В. Севастьянов, І.О. Родіонова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zgia.zp.ua>.
15. ПрАТ «МТС - Україна» / Інформація по підприємствам и ФЛП України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.openinfo.in.ua/index.php>.

Lazorenko L.V.

CONCEPTUAL PRINCIPLES OF SOCIAL-ECONOMIC DEVELOPMENT OF ENTERPRISES OF CONNECTION

The modern stage of development of economy requires from enterprises the increase of efficiency of activity, competitiveness of commodities and services by introduction of modern innovative technologies, conduct of effective social politics and permanent perfection of the systems of management. Social-economic development of any enterprise is a main condition of its successful functioning. This question is actual for both of companies that began the existence and that are long time at the market. Especially important social-economic development is for the enterprises of connection, because their activity is sent exceptionally to providing of the social demands of population and businesses, that, are formed economic welfare of these companies.

Social-economic development is the description of the dynamic state of enterprise, conditioned by the purposes of its functioning and development, and also phenomenon of life of society, that determines the "system of coordinates", where that carries out the functions.

For activity of enterprises of connection, then them social-economic development must be based by the permanent monitoring of market of services of connection and improvement of them technological constituent without that further existence of such enterprises it is impossible. In addition, it is necessary to pay attention to social constituent that provides the permanent increase of efficiency of activity of enterprises of this industry. First of all, the question is about corresponding services that would provide the basic social demands of population and without that modern society can not exist.

To such services belong corresponding tariffs for services of mobile and stationary communication, access to the Internet in establishments of public welfare and places of general-purpose, corresponding tariffs for services of radio connection and television.

Existence of companies of the investigated sphere it is closely constrained with the necessities of society and its solvency. Development of enterprises of connection most depends on the social constituent of their activity unlike the enterprises of other industries. Therefore main task of these companies is providing of society by necessary accessible services of corresponding quality, and that will promote to the economy growing of enterprises of connection.

Keywords: enterprises of connection, social-economic development, strategies of development, service, conception, category, resources, infrastructure.